

l'oc. *patu*. Perquè quan més tard es va seguir trobant la fórmula *patuit*, al costat del nom propi de les terres de la localitat, en vells pergamins locals, quan la gent vulgar ja no entenia el llatí, no fóra estrany que, no entenant bé aquest mot, la terminació del qual no existeix en el verb romànic, es prengué per un substantiu o adjectiu. El qual, adoptat aquest cop per via enterament culta, es convertiria, sense canvi de la *-t-*, en el substantiu romànic *patu* 'pastura pública': en alguns punts, la *u*, terminació desusada, es modificaria en la més corrent *-i*: i més fàcilment en tant que la *ü* occitana és un fonema palatal.

Almenys pel que fa al verb *padoir*, aquesta explicació sembla la més natural.¹³ Si bé encara hi ha d'altres possibilitats d'explicació morfològica, que detallo en nota i que es poden tenir en compte.

Ara, pel que fa al substantiu *patu*, em cal reconèixer que la metamòrfosi en un substantiu és un fenomen tan sense precedents que molts no l'acceptaran. I a mi mateix m'ha deixat inquiet en els anys que he estat pensant-hi. Ara bé hi ha una altra explicació ben practicable; i no incompatible amb la relació admesa amb *padoir*, car només es tornaria més indirecta. L'adoptariem, més que més, no tenint proves documentals de la fórmula *patuit*. El ll. *pactus*, *-ūs*, 'conveni', va seguir essent usadíssim en el llatí medieval, amb aquest matís o el d' 'arrendament', d'on sortiren altres accs. secundàries, com ara 'tribut' (Du C.). Des d'aquí va passar aquest mot a designar la mateixa cosa arrendada; de manera que el seu descendent al. *pacht* no sols vol dir 'arrendament' sinó també 'masia', 'heretat'.

I precisament *pactus*, pres per via mig-sàvia, va donar en occità antic la forma *patu* «pacte, convention, trève». En català també ho tenim documentat, si bé en la variant *patis*: «éls se troben tant mínvats, que de la batayla dubten molts d'èls; altres d'èls dien que seria meylor, que parlassen *patis*» (o sigui treva o capitulació), a. 1324 (Finck, *Acta Ar.* III, 452); «per què entesessen que, si *patis* volien fer ab éls, lo castel avia a venir en la sua forza», mateix any (id. III, 463). En el *Consolat* és molt freqüent: «aquell *patis* que lo senyor de la nau --- farà ab los mercaders, en aquell *patis*, <e> per aquell, deven ésser los mariners» (§§ 40, 147, Pard., pp. 85, 163. Per a les formes paral·leles dels llenguatges veïns veg. *DECH* IV, 444b29-38 i cf. les ss.).

Aquí tenim doncs l'adopció de la terminació *pactu* (ablatiu etc.), com a oc. *patü*; i canviat en *-i*, pel català, si bé en occità mateix trobem també casos de la terminació en *-i*: «ambe tal *pacti* que ---» 'amb tal condició' en un doc. dels Hautes-Alpes de 1458 (PMeyer, *Docs. Ling. Midi*, 445). Aquest *patis* 'conveni, arrendament' fàcilment pogué convertir-se en *patis* 'pasturatge arrendat'; que de fet va ser així, podem almenys fer-ho constar amb certificat notarial, perquè tenim quatre exemples en docs. del Du C., datats de 1187 i del segle XIV, amb la forma *pactus* o *pactuum*, i amb el sentit de 'pasturatge'. L'«acta de notari» ¿és tan bona com la veu del poble? No ben bé tant, però en coses

així, no gaire menys. Heus aquí, doncs, una solució prou acceptable d'aquest problema. Una mica alarmats ens deixa el veure que el significat de *pactus* es concretés només en el sentit de 'pasturatge', i no com a nom de tota altra 'heretat'; però aquí és on trobaríem la forma verdadera de collar els dos mots que ens han estat preocupant. Fou justament la influència del sinònim *padoent* la que faria que *patu* es concretés en un paratge de pastures. És la conclusió a què vaig arribar en l'estudi de 1950 (*DCEC*).

I de tota manera després m'adono, que al cap de tants anys, no he aconseguit vèncer l'escrípol que sempre ha de causar-nos que un substantiu, i un verb, tan íntimament adherits a la terra mare —com ho són el que vol dir 'pasturatge', 'ermàs', i el verb per 'pasturar animals'—, documentats en massa en territoris tan vastos com els dominis sencers de l'occità i el català, i pertot des d'una data tan antiga com el primer segle de les dues llengües literàries, provinquin de termes del baix llatí, per via més o menys erudita o mig-sàvia. I, per si fos poc, mitjançant combinacions d'encreuament prou complicades. D'altra banda és ja l'aspecte morfològic dels mots —*-u*, *-oir*, *-oent*, *-oenc*, *-oensa*; i *-t-* alternant amb *-d-* — tan singular, el que produeix la impressió que són elements antiqüíssims, no pas combinacions secundàries. Algun tot, explicable per sistemes lingüístics anteriors al romànic i al llatí.

En una paraula, potser estem davant relíquies preromanes. És clar que en tot cas no pot ser cèltic¹⁴ i a penes ibèric. I el que llavors crida l'atenció és la coincidència amb les principals arrels indoeuropees que han designat la idea de 'guardar, pasturar o nodrir bestiar': les que Pokorny (*IEW*) defineix com *PĀ(PĀ-)/PĀT* (p. 787) i *Pō(r)* (p. 839). Ara bé, a aquesta pertany, com observa Mayrhofer (*Bibliotheca Orientalis* XIII, 1956, 111), una forma de data tan remota com el persa antic *pātuv* 'ha de protegir', junt amb la qual hi ha el scr. *pāti* i ave. *pāiti* 'guarda, protegeix, vetlla per': a la família dels quals pertanyen el scr. *go-pāh* 'pastor de bous', gr. *πῶν/πῶσα* 'ramat', *ποιμήν* 'pastor', lit. *piemuō* 'pastor'; per altra banda, paleoslau *pasō* 'faig pasturar', rus *pas-ti* 'fer péixer', *pasti-ś* 'pasturar', sogdià mod. (iagnobi) *podabōni* 'pastor',¹⁵ prussià antic *posty* «Weyde» [o sigui 'padoent'] (glossari d'Elbing, 801) —recordem que la *s* balto-eslava és la correspondència de la *κ* indoeuropea, i que, d'altra banda, *-st-* surt normalment de *τ + τ-*; amb llurs amplificacions ll. *pascere*, tocar *pās(k)*- i hitita *pašš-*.

Com que en cèltic la *p-* havia de desaparèixer sense deixar rastres, Pokorny afirma (*VRom.* x, 252); i *IEW*, 839.26ss.) que el ky. *pawr-* i el bretó mj. i modern *peuri(ff)* 'pasturatge' han de ser manlleus rebuts pel celta de la llengua veïna, que ell solia anomenar vèneto-illíria, i que ací designem com sorotàptic. Les petjades de la qual hem anat trobant més i més abundoses, en els darrers anys, pels dos vessants del Pirineu; i el vocabulari de la qual, com està ben esbrinat, mostrava també peculiar, i freqüent, parentiu amb el del baltoeslau i l'irani antic.

En conclusió sospito que en aquesta família occita-